Eduskunnan sivistys- ja tiedejaosto
kaisa.iso-sipila@eduskunta.fi

Asia: HE 29/2019 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020
Teema: Kielipesätoiminnan kehittämistarpeet ja rahoituksen riittävyys

Saamelaiskäräjät toteaa, että saamelaisten kulttuuri- ja kielipesätoimintaan varattu rahoitus on vuodelle 2020 riittävä nykyisen järjestämismallin mukaan. Saamelaiskäräjät esittää tässä yhteydessä, että eduskunnan sivistys- ja tiedejaosto huomioisi kielipesien rahoituksen lisääntyvät tarpeet tulevaisuudessa ja ilmaisisi tukensa kielipesien kehittämistarpeille ja sen aseman vahvistamiseksi. Saamelaiskäräjät toteaa, että kielipesätoiminnan mahdolliseen lisämäärärahatarpeeseen tulee vastata lisätalousarviolla vuonna 2020, mikäli järjestämisvastuu siirtyy Saamelaiskärjille.

Valtion talousarviossa on vuodesta 2011 lähtien osoitettu opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokasta määräraha saamelaisten kulttuuri- ja kielipesätoimintaa varten. Hallituksen esityksessä valtion talousarvioksi vuodelle 2020 on saamelaille kulttuuri- ja kielipesille varattu yhteensä 1 200 000 euroa, josta 950 000 euroa saamelaisten kotiseutualueen kunnissa toteutettavaan kulttuuri- ja kielipesätoimintaan ja 250 000 euroa saamelaisten kotiseutualueen ulkopuoliseen kulttuuri- ja kielipesätoimintaan. Saamelaiskäräjät pyytää vuosittain kielipesätoimintaa järjestävien tahoilta hakemukset vuoden 2020 rahoitustarpeista ja tekee päätökset sen käytöstä.

Kielipesä on uhanalaisen vähemmistökielen ja kulttuurin elvytykseen tarkoitettu toimintamuoto, jossa käytetään kielikylpymenetelmää. Kielipesätoiminta on avainasemassa inarin-, koltan- ja pohjoissaamen kielten säilymisen kannalta. Kielipesämenetelmä on vahvin mahdollinen pienille lapsille suunnattu kielenelvytysmenetelmä, jolla vähemmistökieli voidaan siirtää lapsille luonnolliseksi kieleksi kodin ulkopuolella. Valtioneuvosto on vuonna 2014 periaatepäätöksessään Saamen kielten elvyttämisohjelmasta ottanut tavoitteekseen kielipesätoiminnan rahoituksen kasvattamisen asteittain 1,4 miljoonaan euroon. Rinteen hallitusohjelmassa on myös sitouduttu vahvistamaan tukea saamen kielipesille laajentuneita tarpeita vastaavaksi.

Vuodelle 2020 esitetystä saamelaisten kotiseutualueen avustuksesta rahoitettaisiin 10 kielipesää; joista 3 inarinsaamen ja 2 koltansaamen kielipesää Inarin kunnan alueella, 1 pohjoissaamen kielipesä Sodankylän Vuotsossa, 3 pohjoissaamen kielipesää Utsjoen kunnassa, 1 pohjoissaamenkielinen kielipesä Enontekiön Hetassa. Kotiseutualueen ulkopuolisesta avustuksesta rahoitettaisiin kolme pohjoissaamen kielipesää, joista 1 Sodankylän kirkonkylässä, 1 Rovaniemellä ja 1 Oulussa. Kulttuuri- ja kielipesien järjestämisestä vastaavat kunnat ja kaupungit, paitsi inarinsaamen kielipesän järjestämisestä vastaa yhdistys. Vuonna 2019 saamelaisten kulttuuri- ja kielipesärahoituksen määrä oli 1 200 000 euroa.

Kielipesätoimijoiden toimittamien hakemusten ja Saamelaiskäräjien laskelmien perusteella kulttuuri- ja kielipesien rahoitustarve vuodelle 2020 on yhteensä **1 209 611,51 euroa**, josta saamelaisten

kotiseutualueen toimijoiden rahoitustarve on 959 611,45 euroa. Tähän summaan sisältyy kielipesäkoordinaatiosta ja pedagogisesta ohjauksesta Saamelaiskäräjille aiheutuvat kustannukset, 63 000 euroa. Summa sisältää kielipesäohjaajan palkkauskulut ja kulut, jotka koituvat siitä selvitys- ja valmistelutyöstä, jota kielipesätoiminnan siirtäminen Saamelaiskäräjien alaisuuteen edellyttää. Saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolisten kulttuuri- ja kielipesien rahoitustarve on 225 253,34 euroa. Tästä rahasta varataan myös kielipesäkoordinaatioon ja pedagogiseen ohjaukseen 24 746,66 euroa.

Nämä laskelmat osoittavat, että vuoden rahoituksella pystytään takaamaan vuoden 2020 kielipesätoimintaa järjestävien tahojen rahoitustarpeet ja kattamaan siitä syntyvät kulut. Haasteeksi kuitenkin muodostuu kielipesien epävarma asema ja tulevaisuus. Viimeisen vuosien aikana on noussut esille kysymys, että kenen vastuulle kielipesätoiminnan tuottaminen kuuluu. Saamelaiskäräjät on vastaanottanut vuonna 2018 aloitteen Inarin ja Sodankylän kunnilta ja Anaraskiela servi ry:ltä toiminnan siirtämiseksi Saamelaiskäräjille.

Kielipesätoiminnan siirtäminen Saamelaiskäräjien alaisuuteen

Saamelaiskäräjät on aloittanut elokuussa 2019 selvitys- ja suunnittelutyön saamelaisen kulttuuri- ja kielipesätoiminnan siirtämiseksi osaksi Saamelaiskäräjien toimintaa. Selvitystyön tarkoituksena on selvittää kulttuuri- ja kielipesätoiminnan järjestämisen haasteet ja mahdollisuudet sekä järjestämisvastuu. Selvitystyössä keskeisiksi kysymyksiksi on noussut kielipesien asema suhteessa varhaiskasvatuslakiin, kulttuuri- ja kielipesäpedagogiikan kehittäminen ja yhtenäistäminen, kielipesien järjestämismuoto ja se, minkä tahon vastuulla on järjestää kielipesätoimintaa.

Saamelaiskäräjät huomauttaa, ettei saamelaisten kulttuuri- ja kielipesätoimintaa pystytä kehittämään ja laajentamaan hallitusohjelman kirjauksen ja kielenelvytyksen tarpeiden mukaisesti, koska on epäselvää, minkä tahon velvollisuus on järjestää kielipesätoimintaa. Eräät nykyiset kulttuuri- ja kielipesätoimintaa järjestävät kunnat ovat ilmaisseet, etteivät ole halukkaita ottamaan kielipesätoimintaa enää järjestettäväkseen, koska toiminta ei ole kunnille lakisääteistä.

Viimeisten vuosien aikana ei ole perustettu uusia kielipesiä, koska kaupungit ja kunnat eivät ole halukkaita ottamaan toimintaa järjestääkseen. Kokemuksemme mukaan myös kielipesätoiminnan järjestäminen yhdistystoimintana on liian raskasta ja erittäin haavoittuvaisella pohjalla toiminnan ollessa usein yksittäisten henkilöiden aktiivisuuden ja vapaaehtoisuuden varassa. Jos järjestämistahoa ja vastuita ei saada pian selvitettyä ja kielipesätoiminnan asemaa vahvistettua lainsäädännöllä, saattaa tämä uhata koko menestyksellistä saamen kielten kielenelvytystyötä ja saamelaisten kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteutumista. Toisaalta myös kielipesätoiminnan laajentamista estää taloudelliset raamit.

Eduskunnan tulee valmistautua, että vuonna 2020 kielipesien rahoitustarpeet mahdollisesti kasvavat, jos esimerkiksi erittäin uhanalaiseksi luokitellun inarinsaamen kielipesätoiminta siirtyy nykyiseltä järjestäjältä, Inarinsaamen kielen yhdistykseltä, Saamelaiskäräjien järjestettäväksi. Siksi Saamelaiskäräjät esittää, että mahdollisesti muuttuvaan tilanteeseen vastattaisiin lisätalousarviolla vuonna 2020. Tämän lisäksi Saamelaiskäräjät esittää, että eduskunta yhdessä kielellisistä oikeuksista, kulttuuriasioista, varhaiskasvatuksesta ja opetus- ja koulutusasioista vastaavien ministeriöiden kanssa sitoutuu saamelaisten kulttuuri- ja kielipesien aseman parantamiseen ja varmistaa hallitusohjelman mukaisen toiminnan kehittämiseen tarvittavan rahoituksen viimeistään vuodesta 2021.

Inarissa 24.10.2019

merk.

Tiina Sanila-Aikio
puheenjohtaja

Anne Kirste Aikio
kieliturvasihteeri

Puheenjohtaja hyväksyi lausunnon 24.10.2019.

Lausunnon valmisteluun ovat osallistuneet esiselvityshankkeen suunnittelija Piia Nuorgam ja kielipesäohjaaja Petra Kuuva.